

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 162 (12252)	1983 жылдың июль 14, четверг	1925 жылға үлгіделетінше	Өртте 3 көп
---------------	------------------------------	-----------------------------	-------------

Совет Эвилелиниң Коммунистг партиязының болгаш
Француз коммунистг партияның делегацияларының
КАДЫ КЫЛГАН МЕДЕГЛЕЛИ

Совет Эвелелинин Коммунист партиясынын Топ Комитетинин Чингине секретары, СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Ю. В. Андровов баштаган Совет Эвелелинин Коммунист партиясынын делегациясы-биле Француз коммунист партия-нын Чингине секретары Жорж Марие баштаган Француз коммунист партиянын делегациясынын аразына чугаалашкышкынар. 1983 чылдын июль 12-де Москвага болган.

Совет Эвелелинин Коммунист партиясынын делегациясынын составына киргендер: СЭКП ТК-ның Полтабиро кеежигүниге кайлаат СЭКП ТК-ның секретары Б.Н. Пономарев, СЭКП ТК-ның кеежигүни, СЭКП ТК-ның Чингине секретарынын дуузалакчыы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның кеежигүни, СЭКП ТК-ның Делегей кылдыздын эргелекчизинин бирги оралакчызы В. В. Загладин, СЭКП ТК-ның Делегей кылдыздын сектор эргелекчизи Ю. И. Зуев.

Француз коммунист партиянын делегациясынын составына киргендер: ФКП-ның Полтабиро кеежигүни, ТК-ның секретары М. Грецц, ФКП-ның Полтабиро кеежигүни Г. Эрме, ФКП ТК-ның кеежигүни Ж.-Ф. Об боллаш Ж.-Ф. Мейер.

дөний хэрэгт бэрээн болдуу-
рар хэрхэн Улаан хой сангид
ашиг чадар хүржээж, ашиг
күжигчлэрийн, оларын бү-
тээрдлэр болгаш тээрдлэр
чеже-даа айгы болза, нөгөд-
дэн ындыг.

Тайбц хэрэгтэй аймчды
делегей империализмциг эц
агрессив бөөктүлэринг улау-
стыр социал болгаш нацио-
нал хосталгыг чорудуу-
кандг-даа арга-биле доктаа-
дур деп чүтүклү тивылдыр
турар. Чогум-ын оларын ол
чүтүклү боо-чөкөспетерин эн-
дере бүтүлэринг аймчдыг
күштелишкынчтө апар чо-
руур, делегей аргезинга күш-
теринг дөжүгүнүр боттары-
нч талзынч өскөртүр кү-
сэлдэ оларынч талзынч
тивылдыр турар.

Өскө политикч күштер
тургустунган байдалда оон
айгы кылдыр сайгарып, көр-
гүлүр турары бидилчир. Өл-
чөжөөк, йнй партияны бө-
дөлүктү болгаш алыга, ол
даа тургустунган социал, по-
литикч эц калгаш социал, по-
литикч болгаш хой-ийнч
күштеринч бүгү-нэинч тайбын
дэш дөмгөк калы хөдөлш-
кишнеринч канчал-даа доктар
болбас болгаш бооп шыдавас-
даа ужурул.

Амидураар, тайбц бей-
далдарда чурттаар чегеин
камталган турар сан-түнч чо-

зін бүгү динг чүвени он ка-
тал узуткан каалтар күштү
чөпөктерини мөөнөздө Европа-
га чаа боо-чөпөккө неме-
туртуу болбас, а харын бар
турган чөпөктерин кызылп эге-
дээр херек.

ССРЭ-нин болган Франци-
яның узустары ийи дөсөгө
дайыннарынның узьнде ко-
раан болгаш аар олу-чүмдиги-
ге тавырышкан. Европа дайы-
шолу болу бербес, илангыз-
ядролу боо-чөпөккөтн ажыг
лаарының шөлү болбас ужу-
луг деп, СЭКП-инд болган
ФКП-инд делегациялары ме-
дегелт тур. Ынчал баар ар-
ганы шийтирил-биле бол-
дубас херек.

Ийи делегациялар социа-
листиге чурттарың, катгыш-
кан чурттарың шимчээшпи-
лин, нейтралдыг чурттарың
Совету Европаның чурттары-
ның тайбы болгаш боо-чөп-
өктерини жүжүрүлгө дөң тур-
жуп турар аны-бур поин-
тиктиг организациаларың
надарыра деткип, кизгөйгө
ай коор болса, ол узганын-
кын-биле бурунгаарлаарыңа
саядарлыг боуар деп ол са-
надарың демегелт турар.

Социалистиге чеди чурттар-
лыг партияларың болган чу-
руелериниң уадурутту ажил-
дачыларының чоокта чаагы
Москвага болган ужуражының

рыиче, ол чугалаажымшы-
нарны соңуурагалды бүтү ч
зактарга, тодарагдаларга, б
гу европейин чазактар
ажыдариче уталанган сана
ды үндүрде салган соруу-
зы мидгы боюн турар-ды
ФКП-ниц болан турары-би
алырга, бс талазы-биде бү
деге таарымчалыг болза
чеспесдениличиины эи-не ч
ды дөпелге чөдүр кызмыр
рын орадажыкыриче утала
ган болган күштерини д
зигүгүрү хөвзү артыртыр
шаан, удуз
ган күтүнө бурбүзүнүн аймы
чок чоруну магадламынча
базымнары кылты болу
йкин.

Француз коммунист пар
тиянын делегациясы совет
пунктуу саякатар Франци
болууну айым чок болган
хамаарышпас чорун хана
рыныга четпир чорду
күштеринг боол турарын с
гымдырган. Ылым күште
болза оларны кызмырчыт
уталган чугалаажымшы
нар кылды чүдү звес бо
тулар, Европага болган бү
делегейге-дү күштерини д
чорун болган чүрт бурбү
нүн айым чок чоруну хан
дырарынын, чеспесденилич
ини чорту дүжүренин тола

кылар шияптырлыни б
катая илергейтэр.
Делегейниң дүшкүрү
байланып чымчадыры. т
кы. кож-кебээ догунун
кынын быжыктаары, чав
лымсык болгаш чөсөт.
ныкыкыни дүжүрө д
бугу-дэ болдуан чүдүлө
кылыр эрежок туулар
Жогжип эгелен турар б
чурттарынд эар-беге бай
кыны дуйдайлап айткы
ийи делегейди база көрг
XX чүс мылдан төштүк
дөртен миллион киши, ал
ным чартык кезин —уруу
чал санында-дэ эи-чү
өлүп, чартык миллиард к
ныкы чедир чөмөнөмизин
аштан турар. Делегейниң
ири чаригаалдары хөгж
эгелен турар чурттага т
рүтө дуаламчызынын ийи
туңдуңен чөөрбө катан а
турар.
Кижн төрдөгөстөниң төлө
тиг зоруун мычар до
көөр чорукту соксадыры ч
гула.
Совет Эвгелияниң Комм
нистг партиязы болга
Француз коммунистг парт
каыз-дээ каттышпаан чур
тардын чоокта чаа бөдкө
нөтө болгон чөүдөл хур
лайдан таңгалынып үтөт.

Империялизмнинг агрессия бозуктерици боттарынинг литиказичи агартыр дэши руаулу турары амгы ете идеолотугу дайныи уаулу руау, оон няитилте туугу хамаан чокка куруше бур табыныи кушен турары чактызын канча-да че фактырн шпыдаас. Табыны. айыул чок чоруу чепселенчикпикнии дужу рин, улустар арааныи няйралын хандырбайл тург дешиленин. шпыннал турту. демократияны. хостганы чедип ап шпыдааас жиниял эресерия магады бала канбартыр шпыдаас.

Оон уаурундаан Франк коммунистич партия бол Совет Союзиленин Коммунистич партияи улустар арааныи канча ажыдааыкылатат чач карыдаааларын тургуз чар дэши, курунселер арааныи каймыкында-да ажымкыс чуушукуну канбартыры дэ туажуик турар.

Француз болгаш совет улустарын арамыда. Франция гад СССР-инг арамыда чеп шержежялте, найыраг, кичи ажыдааыкыла Европага баш болгаш айыул чок чоруу келенже балалат болот турар.

Дизайн Ю. В. Андропова
«Шилтингенг чуудларга
гаш чутгауларга» деп ному
гаш улауруга-биле чир
гаш улауруга-биле чир
иштинки болгаш дашт
ажал-чорудугазынын
айтыртылганы чырымды
гаш улауруга-биле чир

1992 чылдан 1983 чыл
иньон айга чедир парти
уудтур болгаш крүне а
дужаалларга иньон Ю. В.
дроповту ажил-чоруду
ниң үс-чадалын хаара т
турар чутгаулардан, чу
деп ух чынымды тургу
Коммунист тургузу
уудтур талази-биле
Топ Коммунист, ТК.ниң
либурозунд хой тал
ажалын номунун матери
ры илередип турар. Амг
чадала партияниң бол
чонун ажил-чорудуга
кол алыс утказы болз
зырайга социализм бол
зырайгамызларын, кол
нимче чооту шалчир
алар чуту талази
де ол үр хауузалыг үс-
ниң эгесинде бистин тур
туруп турар дээрин ух
дер хересилеп турар.

Совет улустун ажил-ч
дугазының кол адыры бол
экономикаже удут кичээ
салдыган. Совет нийт

дидедеген. Ол дээрге, тийжэ, күүрүне болаш ажалдың сагала-жур бичыгтаары, бүгү-де дакчалардың харыскал белидери, массалардың чымычы идеякейин хөгжөдүр.

Совет нинтиселдин советтиктиктин болгаш ич чыгыс эвнинин бистаң астуун наалаларынын болгаш устууларынын улам чектелеткинликнинин чоккулажымышкынның тырмалары чымылда черин эзеп турар.

Социализмның адымшыкыларынын камгас ССЭР-нү камгаланып эмин чогуур дечиле тизар, шериг талаш-быле СЭР-ин, Варшав Керээзинч жичкелери күүрүндери чери кедип алар дээн А. тизин, НАТО-нун планын үзөр талаш-быле СЭР-ин болгаш Совет күүрүнкүн тымкы политиктиктин ажал-дуралжынын кох-коз айтырары номда аяерттеген.

1979 чылда угуен чылдан чамалык материалларды ол ышкан даразалыгында ажалдарын ол номда тизген.

(СЭТ)

ар-
күш-
руму
жыл-
газы
огола-
сери-
цияла-
ейлг
урту-
ылгаш
ыңай
база
ай-
кол

аалап
лаар,
арга-
урту-
СРЭ-
кир-
аж-
КШ-
арын
I-нн
даш-
кору-
арыг-

нды,
ны, а
т үс-
кир-

А).

Ош уюм ражылаган 1980 жылда калды. Годраткан эл-сепкил каттыштыргалазынын улдзинеине хогулду туруп харыладалагала дугуштур эрттирген болгаш дугуштур байдалынын хогулазынын орукунтына хамаарыштыр ычкан берген улдзешкинин шыннын бадыткаан.

Или партия боттарынын кичезингил бугу делегейин улустарынын кол сатыш сыймыкынын: тайбыч болгаш боо-чепекстерин дугуштур ичте укладырган.

Совет Улзелинин Коммунист партия болгаш Француз коммунист партия чулаагажышкыларнын туинеине даразында мезгелдиз кулзун алган:

Делегей байдалы хама дугуштур болуруп туруп. Кичи тореелтен амгы ичпилигинга, бистин бомбуруззине амгыларга халагыт бугу салдары дигрелдирген жаролот дайыкты айымлы мурунда тургустунган.

Амгы уеле бооп туруп боо-чепекстерин, амгыны жароо боо-чепекстерин илерик ош санын мезгелдиз ооругуну кыжын болуп. Ол бугу кичи тореелтен чо амгыларын айымлы тургустунуп туруп. Чус-чус миллион кичилер, ош ичтинде чаштар, иштан, тургелден, арылгарлар, экономикагын хожадалашкыдан кичиндан турда, ол ичтен хай акша-хорегнин илерин турары-биле килени таймдыры турар.

Боо-чепекстерин ол кестуд борбун илдере буддурин окжастыр херек! Олуну бете-кеткучине дугу турар акша-хорегилерин амгылардын депшилгени болгаш хогулду

шүштерин дил бурзуяла
тыптыл кээп турары тоогу-
дуг чаа фактор болганы кыжы
торөгөткенге уулз дөткөмкө
болур. Совет Эмелдигинин Ко-
мунисттик партиясы болгаш
Фрэнцүз коммунисттик партия
бүгү дөтөлгөйни уластырып
костуу көрбөз дөтөлгөйни
көтүрүп чыгышы ханы сеткы.
Заманлыктын илердеп турар.
Тайбың деп мыкы ууле
чаалап алышкын чок деп
бүзүрөшүнал, олар, баш уулз
кандык-даа негедиз чокка, олу
күзөп турар бүгү чаагай
сеткидиг көрөзөң болгаш эр
кыжыр-биле, бүгү күштер-
биле кады тайбыңны, боо-
чөкшөстөрин дүжөрөинин,
айыыл чок чоруктуң, бүгү
уластырың аразыга найы-
ралдык эрге-ажыктары дээш
каймыз-даа болдуң талазын-
даа холдир чүткүдү иле-
дир тур.

Ол уткалыг алыр болза,
1983 чыл онзагай жүрүк-
тылыг. НАТО-ну шугуму-
биле чаа америк ракөталары Е-
вропага сайгара тургузары
түңүңдөңдө барып боттаны
бүр болза, ол чорук боо-
чөкшөстөрин эңдере бүдүрө-
рил өсүкдөр найы.

Түрүстүнуң турар байла-
ды бол чүтү болза, дайы-
дай алымын чаалады, дөтөй
бүдүшкүнарымың чорудуң
чавыр-кышкының ууле эл-
дирери, боо-чөкшөстөрин эң-
дере бүдүрөң чы дарый сокал-
дырың болгаш боо-чөкшө-
стөрин дүңдө соңгараалды
шынбар үңдөң соңгараалы
шынбарларзың тызари болур
деп, СЭКП-ниң болгаш ФКП-
ниң делегациялары бүзүрөң
турар.

Оң мурункуда чы хоозура-
лыг болгаш өлүмүң дайы-
нар кыптыг тулган, ан бө-

киниши Европада аяролду-
та, стратегият-даа 600-чеп-
секстери кызырланче, 600-
чепсекстери эндере бауурени,
космоске иеттередилри бол-
дурбаныче угаглан буту са-
малдарни СЭКП-ниң, делега-
цияларга кала батлыктама.
Аяролду чепсектү түрүнече
киң оларга буту бар аяролду
600-чепсекстери сак-кемчү-
болган хевир-шылар талазы-
биле иемей остүрүни деген
сокадары ол угаганышкыл-
ча улус базым болур ийик.
1984 чылдың январьларан эге-
ден иериг чарыгдаларын у-
гаттырбас болгаш ооң соон-
дагы үеде чарыгдаларын ка-
ды кызырыңкы тодарыгы
хемчеглериниң дугайында ду-
гуржулганы чедип алыр дээш
чугаалашкычынарын сон-
гаартаптайн шуут эгээр деп
социалисттик чурттарыни
НАТО кежүниери чурттары
лаа саналдыргы СЭКП-ниң
делегациясы кичазгыны уга-
ландыргы.

Ийи партия болугениниң
кинирини хари уга тарамы-
рының эрге-актары дөөш,
600-чепсекти буту-нинти бол-
гаш контролдулду дукжери-
ни эрге-ажымы дөөш хөдөл-
ириче боттарының чүткүдү
бадтыктама.

Ону кым-ла күзеп турар
болду, буту кижилер-биле,
буту тазакар-биле, профви-
лелдер, хей-нияти, политик-
тиг болган, шажын-чүдүлгө-
да күтери-биле, буту уус-
тар-биле Женевага дугуржу-
га чедип алдынарының эрге
ажыктары дөөш хөдөл-
ириге ийи партияны кайы-
зыла босен.

Француз коммунисттик пар-
тияны Женевага чугаала-
шкынынарын хостуг бола
агааларыниң кичазгыны

[illegible]

Улустарын кыргыздарына х
рышларга-биле күндүзүн
жанын каттыштырар. Да
штыктарын, Бурунгар да
штыктин болгаш хөгүдүл
ян херээ, национал, сош
болгаш гуманнын хостал
ын херээ амыг үеде тайб
болгаш чепес-деишшик
дүжүрүн дөш шиятын
демексейинден чамалы
болурун олар эне билд
тир-биле медеглээн. Оз
рула-биле олар улустары
чедип амыр дөш демексе
чүдү улустоо аралы
нын чаз курум-туруму да
зарыче бурунгарлар ар
бээр, улустар арзыма х
бак кады ажылдыкчалар
тургувары дөш оралды
туур.

Уаус бурунгул боттары
нын шиян азымышкын
буугаар пиянталды тургу
рынга хостуг арзегин
партиянын делегачылар
сагындырып туур. Чамал
улустар ботун боттары
чүттарынын анги-аңы б
түг чүдүрөн болгаш дия
бүсү байдалдарында сош
дистиг пиянталды тургу
ар оз улустынын мучурда
тар тодарай айтымдары
шияткырлар туур. Консер
тивтик күштер оон-биле э
жирин күлөшүп туур. Ол
калды-лаа демек-чегил
ларга үдүр чедибиланын
түстүсүнүп, бжыгыраанын
инде кирген кылды пиян
тедернин боттүг зорун ш
зөөс кылдыр көргүзөрин
чүткүп туур.

Мий партиянын делегачы
лары: антикоммунизм дээр
оон калды-лаа чөйчөлдөр
бүгү-пиянтинг тайбышын
эрге-азыктарына үдүрлө
пшыпак болурун медегл

га нийл партия бүтээр.

Нийслэл харилзаалаа тогтуу боду-биле бийжигхтарыг нийл дэвжлэг болг турар. Бүт турт улустарынстын болг турттарыгынстын аразында дегейнин ийги дэвжлэг кадыг-лошук чылдары амнатыгын харилзаалаа кагыт үдс чып алматгаа гула түшмеллере үлэжиг тингеш, улам каалбарг тур болур.

Ийг талалг харилзаалаа нид амгы үс-чаадында Бөд-дэ талыгын болгаш айгы чок чорукту эрге-ажыктары нид негс турары туршту чутгула дед көөр болдг СЭКП болгаш ФКП илэжиг лээн. Ийг туртут улустар нийл эрге-ажыктарында дүтүр ийги-даа талала ажык чорукка үлэсизилэе азыл-адыл бийжигхтарыг азыл-бүт болдулар аргаларын эж азыл-адыл дэжиг талала дүтүр эжж чутгула күөжигини кыллары чутгула бош турар.

Экономиктиг, политиктиг кулутуртуг, техниктиг-даа талаларга нидг кады ажык-жыгын ажижыгын дүжж ка мурунда-да көргөсөн болг. Совет Эвэжелинин Коммунист партияы болгаш Фронт компартия-даа ийг кады ажык-жыгын азыл-адыл хөжүдөрүнчү чылаа аргалары бар деп санап турар.

Оларын аразында найыр-дэ болгаш интернационал эл-сеткил кагыттыгыртыг турт харилзааларынч турт турарыга нийл партия сетки ханышкынны лэрседя, дүр үдүт, нидг ачыс сорул-дур дэжиг демиселе боттар нийл үр-түшүлүг ка ажык-жыгын бийжигхтары

саяында база ол азыраак жазалы ээлей турган. Периодтин үстүнө палатанын демократтардын хүйуу демократ Фрэнклес Коу болгон, ол 1979—1980 чыда чурттуу азаан ба турган.

Парламент ажилын ий-бизе хообаштыр Ити президентизин Пер консулстанчалар кылды, га чаа чазак тургузур дугайында айтырым ш пиркээр.

КАРАКАС. Венесуала Колумбияны, Боливия Эквадорду, Перуну бо Панаманың маңда уа жымшакны эрттирген тааы херестер министрлик сөзсөзгөйининг тий Топ Американың айтыр туруп турган. Ол айтыр Вашингтонду ол кааы д кээрлерге милитаристик нышаккынын чоңа бау-чурумнын болашт Ирагуаже банитист халдыккынын кылуп турар революсучу сомосачыл ажим-биле деткин турару журуулан тургустуну гени бийдиган.

Девискээрле айышыл далаз болаш делетинг бо бовонда айтырлары ийи-биле шештирилээр. Ак бажынын алабалт турарына шыгым сажысыр жуержымшаккындык акр чилери алергелзэн бо төп америк кризист чүгү жымшаккынар аргазы ажил эрттеринг аргалы дилеп тызарына илемке дуузалажымчыча бүгү чурт ның чазактары олар тыгырган.

К Е Р

ду-
арла-
—
стай
сского
шлар-
штар-
сээр-
влия-
стийн
олар-
ийнц
инит-
шинц,
нийн,
лгалтн
кура-
лал-
лестн
үүгс
ларн
илгар
евис-
угла-
уулар
Ника-
зааш-
онгр-
арны
нийн
кел-
бай-
ра-
сд-
нлс
гура-
алтн
жжк-
лгалш
аадал-
биле
арын
гтар-
кий-

БИСТИН ЧУРТУВУСТА

БРЯНСК. Областни совет партияларын ажил-агилдар дүүжүт ажалдашыны кырганын. Трубачёв областа Ульянов аттыг колхозтун механиктеринин бир гектардан на 25 центнер дүүжүтү ажал ап турар. Эрткен чалымнага боюнча эркт. центнер хой бойбулуп турар.

СИМФЕРОПОЛЬ. Джанкой районда «Россия» колхозтун ажилчышчилер кызматтастың ич ки шынарлыг сорторина курнеге саздып турар.

Турнечи механиктерлеринин жомоктуузуна дугузундана дүүжүт ажалын тортуткан. Агар-богуз таалай-белерге байдалдарын усындай арааа ажалдашының бүгү ажилдарын олар чоғумчалыг кылдып тургускан. Гектар са-

мындан на 50 центнер кытасты ажал албышкан. Ажалды бууруучулук ажилдын буюручулуку Теликин, В. Молдаванинын гаш Д. Моргунтун жылдыр жоскуду биле бедир Крымнин өскө-баа ажилдарын база шалымки өзү ажалдап турар.

ХАБАРОВСКИЙ. Ниятинин лынга мал чеменире белелери шылатычы айы Усманов крайда уламчик шаап. Мында бир хонду дугузунда мул ажит тасигени, беш муң тоһоно салгылаш салысту, 600 тоһоно витаминли дагалган белеткек турар. Леткеттиген мал чемифермадарже, шыгжаж

тускайжытканы транспорт
ризаторы ол-ла доразин со
туралар.

МАХАЧКАЛА. Дагестан
оруктарында тарааыин
дүкүдүн автоподселлер
турт эгелен. Ажаалданы
леп башкаарымны чагыла
адалыын бол ычын турту
Машина-техниканын эаач
ажаалдарында ол чорук
нигизин берген.

БАЙ-ХААК. (Тыва АО.)
Танды районунд ажи-
алары гектардан-а чүс
нентир ногаал массаны
тирип ал турар. Тус че
байдалдарында тааржыр
церна, рале дүзү чжж
култураларына бол ычын
ну тараат. Чер ажилыны
на системезин ажи-
кнгреш, сипетин дүж
ини катал алырын ми
паланын турар. Байтагы
ги кезилдизин куузалын
гексдери-биле сугатты
берин чорудуп, минера
мичидилгенин чашкан.

(С.С.С.Р.)

от-
рүтүп
иний
ча
соор-
эрге-
ай
скал.
еганг
улуз
ССР),
огий-
ажыг
кес-
риниң
ло-
ектиг
хай-
и зо-
алга
үдүн
ида
ийн-
дүр-
до-
л че-

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинаттын арыгаал фабриказынын бүгүл дөңсөөсүн кыдырарга чакырат. Бүгүл дөңсөөсүн кыдырарга чакырат. Бүгүл дөңсөөсүн кыдырарга чакырат.

рүгөдө ажалчындар ортусунда хуу
циалисттер чарштың тилексизчи.
Будуругениң ажалчындары Сове
заның 40 чыл оюн чединшккннрл
куур сорулгалды ажалдап турар.

В. МОНГУ

ЧУРУКТАРДА: бригадир Ехат
Куулар, слесарь Шериг-оол Ховалы

МАНААН ХӨӨН-БИЛЕ ТАВААРЛАВЫШААН

[illegible]

пиялаар-
 туулам
 ахтуктук
 болтур.
 алары бо
 сиегени,
 ниг сиеди
 да силос,
 апыл хой
 били-биле
 текээрин-
 байаалдар
 Билым
 карымсал-
 да чүдө
 тутун бол-
 турган
 кыл-агыл-
 бирин
 (аларын
 чарытла-
 р) сиеди
 ал турар
 Монгушка
 тозу 200
 иген дал-
 шам ажил-

ошту болбазырат-
 миниг далгааны 40
 лар белетей бер-
 дегей» совхозтун
 таттыган бригада
 леткелди ам безин
 чокушутаткан. Ол
 немей күштерин—
 бригадалары союз-
 ниязы организастан
 Билым турбузе,
 ажил-агылчыларын
 лар, партиямар,
 үнүктү күсүкмар,
 иттер чөпшөп,
 иттер көөн-бөк мол-
 делсине кыргыз
 «Искара совхозтун
 иза Угул-ол Ооржак
 Юрий Сарыларга
 чеханизастаан ийи
 организастаан, зөмө
 геде 600 тонна сик-
 кээр даалга берген.
 лар техника-биле бо
 кул жүжү-биле четче-
 тигишкан.
 Бичалза-даа

лаш, витайна чеге. «Хонмеханизациясиген бе-30 тонна бригада венолариз, оз директурар, чамдык удууртукчу-кулдуз Союз сипеге таарып чени бот-турлар, дирекция-лак биле удууртка звенону бургузун-белет. Ол звенон-лаш кичилдир-маалдазиги

шолунде тарымак инн кезер машин триктор агрегдал терн Ю. Саая, С. Хоалуги кезин эа-Четке звес-да онаалдамысты бот биле хову сипегин ледизин. Техникага биле артакан трактор чевейн турар — пич бирозин чугаал — Турдазар ик айттырмал. Бот-Торриштер кат бот-Ботриштер кат — Турдаз байлык чок уду-тур бич триктор азш дуу ыраа баары изгле туекте бирозин харымалда. Оон ооке бригада-даа сипег белеткедиз бээ.

Кызыл-Хавакта сипег далганы буда-даа барымсы.

хоуу снге-
далыг үш
(тракторис-
Оңлар Д
лээн.
бандуусса
тандалыры-
кезип эге-
мэс чогуу-
рылр шми-
деп, олар-
ды? — деп
тиришкан,
үштүлөр.
чүү-да.
Чем
кта суурже
— деп,
даа, зөөи-
киче кир-
витамины
рер агре-
Агрегаты

а бар. Ооң
эри хэи-
богу-биде
агатың кы-
лык хевэр.
Удуртчу-
иле алырга,
уу хуиндер
агак турар.
Мийик зал-
ымда ас-
газы бар
сыйзын
суд-бараан
гүлдө витан-
ын буауыр
мын эител
ектерки чо-
галазды кир-
гиз аргат
ар. Ол ам-
оохоз 200
сиген да-
тын. Гелет-
агакат ам-
агыт
ЧЕҢ

икээринде
 чапшынын
 сизигени
 болганы-биле
 мал чөмчүн
 гелээ. Ий-
 рында, чө-
 оймактарда
 й кезип ту-
 кол шөлдө-
 р
 туз Вээн
 ш, Ийлер
 н Формова
 механизатор
 ларнын сос-
 нов «ДТ-4»,
 М. Путин-
 калыг трам-
 ам бо хүн-
 черниц си-
 ыр боттары
 социалист
 п туорлар
 ынгы.

шаанда үзеп-чаан, септеп турар. ОА 611

зы—В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дуг» комбинацтыг перспективазы улуг, да, «Сельхозтехникада», чуртталга-коммунал ажил-агийнныг бадархуга эргэ-комбинадында, тууьбу заводна, № 1 КМК-да, суг ажил-агийннда, «Барлыг» үстү бергилээр фактылар эвээш эвес. Чон ортуунга культуру-массала

жылы чогуур негелден чечпей турар.

Хоолу-аарумун, корум-чурумун быжылагарын райондук чер-чер Советтеринин, административтик органдарынын кирилт турар салышкынын пленумга жамалса, олорго ажилын жумушуну кылса буе биле корген. Артагалаш кым, магысташчал амыдырал-биле амыдырал чоруктар-биле демесиз ага ала чогуур дешпете чекпес. Колдз ажил-агылдз садыг жумушунда социалдогичт очунуу оордас, самчугулар таварлыгалар кылдуур. Социалистг очунуу камгалагыне доктама маг сайш салыры, беднел харыс-талгал болдуулар дартурукчулардан, спецалистерден негеттигин турар.

Пленум амяктарын турар ажилчы кижизилдети ачык дууг кижизетгын салган. Ажылат ортузунг ажил кылбас, ала-незигин болгаш оксенки ачы-дуула аны-биле чурттакарса, арагалар, оорланыр арын нутр чок чоруктар бар.

Учангаш амяктарын турар ажилчы, иасей-политиктег кижизилдизин кушт телдирер партия организацяларынын мурунда хун нун чугула сорулга бу ауп турар.

Пленум чуталашкан айтыр талазы-биле доктаалды хуздз алган.

А. БЕГИН-ОД,
«Шыгыш» көп.

1959 жылдың апрель, Амы-
дыралдың дегемпериче
бирги шийтиларг баамылар
ны кыларыг чедир хайган.
Он-биле калды душтуу оол
база келген. Ниңи чун ишти-
де хоорайны согуурган, ян-
ам-буру хайыннык амыт-
ишти көргүздөөнер. «Каяа,
чүнү кыларыг?» деп айти-
рыгны олар кады шийти-
леп, онд унагын, амыдылар-
чуттарыны сүмөлөшкөн.

— Мен тракторист кийин
болгай мен. Кайы-бир ор-
ганизацияга оомну башкарым-
да чүл?—деп, душтуу айтыр-
ган.

— Ол база акырбас. Ын-
галла-даа бодап көрөм. Най-
ысылашымысты каас, ча-
рып, эт-сугарыгп хоорай кыл-
дыр тударында бистер мын-
каш амыктарнык холдары
негетинни турар деп бодаар
мен. Чапралдарың хейиң
кор даан. Баштай өөреник-
чилеп кирип алгай бис, он
тудугга ажымдаал—деп, уруг
сүмөздөн.

Шак мыңаар Дарый-Док
Куулар, Окуй Ооржак Кы-
амалдык тудуг тереинге ажы-
дап эгелзөөнер. Уш ай эр-
кен соолда бирээзин штука-
тур-малыр, ескезин дашчы
мергежяле шыгалаң, туду-
гун мергежялеп каймыз-даа
чедип алганар. Уданаанда
амыдылар-чуртталгандың ас-
кекенин, бот-бодуга идегелин

Дарый-Док Ооржактың Доржуев
Ооржак ам 6 кыс, 3 болду-
неке. Уаугу уругу Кемерово
хоорайга даг инженеринг
өөренип алаан, онд биче-
штукатур-малыр, район Со-
ветиян депутатты, бирээзи со-
хотта ВЛКСМ комитетин
секретары, артаканнары шко-
лада эки өөренип турар.

Дарый-Док Ооржактың Кур-
Чер суурла талынас кылдыр
ховар, Ой алаан холдары
биле аныгыг, эки шынарлы
кылган бажындарже чед-
е-бузе кошпозон дор. Дарый-
Док Доржуевта өзүзү-ла ба-
дуңуң мергежялиниг масте-
ри. Акжылдан келген чылды
рында хей-хей амыктарың
бодуңуң мергежялиңге өө-
дип келген.

— Дарый-Док Доржуевни
ажылдар дугайын чутаалай
көрчөрем—деп диледим.

— Штукатур-малыр зыло-
зун удуштуу турар мен. Ын-
душтуу он уруглар бар. Мер-
гежяли эки шынгалдып ал-
ганнарга Катя Тюлюк, Биче-
кис Ооржак олар хамаарыг
Кижиниң өөреникчилери че-
дишкыннилерг бодуга өө-
рүнчүг-дур. Хей-ле уруглар
мын өөреттим. Ынгалла-даа
эсе мергежяле өөренири
биле чоруй баарлары база
бар боор-дур. Ынчангам
келгеннери катан база эге-
зиңдеп эгелеп өөрөдир
алаар—деп, Дарый-Док Дор-
жуева чутаалады.

С—

ССР Эвкеллинге Тываның эрес-маадырлыг чорук дээш ол-ла училищени тура-биле каттышканын деп медаль-биле шаянаткан. акызының иэин ист бээр 40 чыл оюн төлөтпүс. Ол — идегалдыг мастер, шын инн командири бо.

СССР-22849

Күскер дуруалар муруну чүчкө дистиңчиктеп укук турар өйдө, тудуг бригадир Саяда:

— Бо бажыны бистип ту-дугуларга чөпшээрэ. Кай-мы талазын алысар сизер, че? — деп ажым-биле айтар-ган.

Штукатур-малыр кижиниң караа черле шөвөр. Тудугжуңуң канчаар туду каанын оло кымдар артык билир. Дарый-Док Доржу-евна ортузулда бажынын ишини алыр. Чырык, чылыг чаа бажыңче кожуп алган-нар. Эш-өөрү оларга байыр чедирин, аас-кеженин күзөп, бажың ишини дериниринг, эдиң, салырыңга тудулашкан.

Оң соонда олар Ак-Дову-ракты тутчуру-биле чорук-канинар. Аңаа бала-ла каш чылдар эрткен, 1976 чылда «Тигилде» совхозка кожуп келтеш, ам бо хушверге че-дир мыда ажылдар, чуртпан турарлар.

Э. ТЕЖИТ.

Кызыл район.

«ШЫҢГА» ХАРЫЫ

ЧАА ЧУНАР-БАЖЫҢНЫ
А А З А А Н

Барыш-Хемчик райондан редакцияга чагаа келген.

«Шектэр» совхозтун төү Биче-Тей сурун чунар-бажы-нын эрткен чылдан бээр орта аңылдаваанын мыда бижиэн.

Сурун чунар-бажыныны капитал септелгес турганын уудс депутаттарынын район Советиниң күүсөөнуң дарга-зы Ш. Ооржак редакцияге чоруткан харызында бижиэн.

Ыңчалда-ла курттехайгаарал болгаш санитар эпидемиология станция черлери ол чунар-бажынын доовиряныи база одалга системалыңын салган үнгүни эскергеш, хайтаны шып.

Сурун чуну кожамз Суг-Кажая сүт-баран фермазын чунар-бажың болгаш машина-трактор мастерска-зында чунар чери ажылган турар.

Көдөз ажил-агый министр-ствоуңуң бо 1983 чылдын ту-дуг планында Биче-Тей суру-н чаа чунар-бажың тудура

...лик болган. Иаш дугары разрабаттыг сизер?

— Бешки разраб. Бо сов-хозта тудуугуларын мерге-жилер башдер талазы-биле ажыл кошкан. Ыңчангы ажилкытарын сонуурагын куту.

Ош шын. Бо талазы-биле ажылды бир ийин коору не-геттичин туур.

Д.-Д. И. Ооржак хостуг үе-зилде дуузалат ажил-агын ийинга ажылган турар. Аңаа олуруп шыдааса, оң аажым-зы млптың.

Дарый-Док Лоржуванын эки ажилын хой саныг хун-дуде бижиктер, дипломнар «Коммунист» күш-ажылдын шалдычылы деп төрөк дем-дээ балыктык деп хөрөк дем-дээ.

Хой утталаның ие, ма-тадыг тудугчу — Дарый-То-мунгуш. Кызыл район. Туду-луккевиана Совет Тудууны 40 чыл оюп телепатты күш-ажылдык үткүзү даш ажилатан турар.

АДАКТАЛГАН

«Искра» совхозтун төт-кыргылда пунктуу суур чо-гунда дериттинген. Ында 240 электрлык хачы үзүктелиш-кин чок ажилдан турар.

Июльдуң баштайгы он хо-нуунга чедир 12 тонна 691 кг кыргып савалаттыган. 6274 койну кыргаван. Ам кыргыз-совхозу 3 муа ажыг хой арт-кан. Кыргычмал Дергери-Монгуш, Серен-оол Монгуш хулаас 50,70 кг чедир дүктү кыргып туурар.

«Искра» совхоз бо чылы-31 тонна дүктү савар план-ныг. Ыраккы Чайлаг-Хемде 5 кодан койну Арты-Бажы сүт-баран фермазынын савы-чылары кыргып доозуп туурар.

К. МОНГУШ.

Ч У У Й
КАКЫП
О Р А Р

Мугур-Аксыдан 30 ажыг километр терде Тоолайгы аң-чар бар. Ында чурттагычыл-дар билин. Ыңчангы ол терде эи-незе, лункычын 1978, 1980

Таныжылга уламчылavyшаан

[illegible]

күсүдөсүнүн хуалыгчынер.
СЭКП ТК-нын июнь
(1983 ж.) Пленумууң түңсө-
лөрү болгаш аяаа холабштар
бистид республиканың партия
органназыңкың сорулгалаң
СЭКП Тыва обкомунуң
плениумга чутаалаашкың,
СЭКП хооркомунуң, райком-
ларынң болгаш парткомнар-
нын мурунга чаа тодаргай
сорулгаларын салган болгай.
СЭКП ТК-нын июнь Пленуму-
нуң шийтарларынге дүүштүр
партия Тыва обкомунуң пле-
нумунуң салган сорулгаларын
амыдыралга боттандыраар, ол
жуга документилерин жалбак
массега түпте таңыштырып
тайыкбырлаар эвес, харын-да
ханызы-биле өөренип, оларынң
идеяларын ханы анализтир, че-
динер, бидингир кылдыр бүгү
жылчың чоңа чедирери
ажылды чаа өзү-биле органи-
заастаар — партия организа-
цияларынң, идеология фронт-
ауунуң бүгү дайычылары-
нын түр эвес, доктаамал ороу-
дар харыссалгалы сорулгазы
болар.

Д. ЕНДАН,
СЭКП Тыва обкомунуң лек-
тору.

бергездиң таварылгада безин
вертолёт-биле Кызыл азы
Кызыл-Мажалыкче аарыг ки-
жигер чедирип келдим. Манай
ажылдаш чеди чыл болдум.
Ырак-узаак черлерде чурттап,
ажылдап турар кижиге турар,
мунар аят чок болганында,
чадаг-даа кылшаатар ужура
таваржыр-дыр. Совхозта муу-
чыгам чылгы бар. Ышку, сар-
лык бригадаларынң бригадир
К. Н. Саяа, мал эчиси Б. Х.
Чүдүлү-Суруң болгаш брига-
даның өскө-даа кежигуерин
кижи эчмингине ийи атыгы
быжылгаарын сүмөлдүң. Ын-
чаг-даа бар айтыргыны со-
хоз директору С. В. Очур,
кодзэ Совет күүсүкомунуң дар-
газы О. Г. Очур-ол олар ам-
дыгаа дээр өзү шийтарлаң
чадалык болгаш бот-ботта-
рыңче чууй катыгыр оор.

Тоолалыгже кышкы үс-
дош кыры-биле машиналар
чедип турар. Чайын догданалп
чорашы чедип болурунү ар-
газы бар. Районнуң специа-
листери, ылыгыңа кижэ эчми-
лери мында амдыралдың
байдалын сонугулар көөрүн
матчылар күзеп, малай ту-
рлар.

А. АРА-САЛ,
Мөңгүн-Тайга район.

БЕДИК КУЛЬТУРАЛЫГ СУУРГА

«Хеккиштер эсер болаа. Оске куштар махтаа бээр. Хендерге чурттаар болаа. Оске чере чорбастай бээр» — деп, Улуг-Хем районунун «Жданов» аттыг совхозта улус ынчаар ырдадыр. Шынап-ла совхозтук төвү—Ак-Тал суур эрэн шокар чечек шыпкаа эң чараш черде турар. Хендерге—Тываның эң чараш черлеринин бирээ.

Чоокта чаа республиканың ыраажылар нитиленилген агит-бригаданы акаа чораш барган.

Культура бажыныча кире бэриниске, фойде «Бедик культурадыг, үлгерилер корум-чуртунг суур дээр» деп Хендерге көдзэ Советиниң ажилың дуржулгазын чырыткан плакат эңне оксук болду. Оң мурунку чүдүлүмчүлүк эгелзени:

«Бедик культурадыг болгаш хой-ниитиниң үлгерилер корум-чуртунг чурттаачылар суур дээр республика чарымыга Ак-Тал суурун чурттаачылар илдепкелер киришкен, ийн уада акаа тилкил болган».

Ак-Талдың Культура бажы-

ны чонунг культуруг дышта-нылганын эсүлүг одаа бол-тур. Оң директору Олег Мижит-оол партия, комсомол, профсоюз организациалары-ның деткичмече-биле солун концерттерин, темалыг кежээ-лерин доктаамал организастап эртирер турар. Чижээ: пен-сионерлерге тураскааткан ке-жээлерин, «Кым-даа, чүү-даа уттулдураа» деп кежээге чораш Донгак Бегин-Хуурак-биле ужуражышкыны эр-тирер, солун программалыг концерт-биле Ак-Туртук, Кызыл-Даг, Арыг-Бажы суурларга аалдап четкен. Бо чылын бол-ган бот-тыныгыр уран чүдү-дү район корүдзениге ки-ришкен, багыт эвес түңнелдиг болган. «Сайзан» аттыг агитбригада малчынарке, хо-ву тургаларың уада-дараа үнүшүлүгүн кишылгаан.

Оң илдепкелер киришкенде-ле Хирдиг-оол Токшош, Ира-Киргис, Хураган Төгүс-оол, Виктор Монгул-оол болгаш өскөдөр-даа хамааржыр.

Чоокта чаа Шагаан-Арыгга болган ыраажылар конкуру-

зунга киришкен, Хураган То-гүс-оол, Виктор Монгул-оол олар республика төвү Кы-зылга болур ыраажылар кон-курузунга киришкен эргени ал-ган.

Анык культура ажилда-чызы Олег Мижит-оол мын-чаар туталады:

— Бисте бот-тыныгыр уран чүдүлүк бөлүмүрү ажилдап турар. Чаа туулур турар Кул-тура бажынымы доосту бээр-ге, бөлүмүр ажилдаарыңа таарымчалыг өрзөлдөр, оюн-концерт кылар улуг зал, сена тургустуна бээрине чет-тикпей манап турар бис. Ам-гы Культура бажынымы биче боорга, Кызылдан артистер кончуг ховар келир-дир.

Чонунг культуруг амыды-ралын, бот-тыныгыр уран чүдүлүк улам ийик сарылар дээр парком секретары Кла-ра Васильевна Төгүс-оол, кө-дзэ Советиниң күтүскөм дар-газы Екатерина Донгаконна Агым үргүлүк сагыш салып, улуг дуаны чедирер турар.

1983 чылда кылып чорудар ажилының планын көдзэ Советке бадылаткаш, оон-биле

ажылдап турар бис. Планада көрдүнгөн чүдүлүк күүстө-нип турар. Ону баш бурунгаар көдзэ Советке сүмөлөшкөш, ук чорудар ажилдарың тускай планын тургускаш, белеткенип эгелзериң чычыл болган.

Шынап-ла, бо Культура ба-жыны биче-даа болза стелла-дер, чүрүк, плакаттар-биле де-лир кааны эки, арым, сийг.

Бисте хой кыргып турар бри-гадага база бардымыс. Прес-теп каап дүктөрүн, оңу кылар машинаны бир-ле дугаар көрүп турар кижилер бисте бар болган. Ону аажок сонугура-дымыс. Салбыр даргазы Васи-лий Дамды-оол, бригадир Виктор Доспан-оолдун уду-тургазы-биле 5 хонукта 40 ажыг тонна дүктү кыргыган. Бир хойлан-па 24 кг дүктү кыргычкылар алган.

Бис акаа ийн кезектик кон-цертинист баралгатымыс. Чамдык номерлериниң катан-катап дилеп, улуг сонугура-биле көргөниң концерттин төңчүзүлө илердеп, үргүлүк аалдап кээп турарымыз кү-зөп артылар.

С. БЮРБЕ.

ПИОНЕРЖИ ХӨГЛҮГ ЧАЙ

Ю. КОСАРЬКОВТУН фоточуруу.

ИЮЛЬ 14-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — «Эртенги гимнастика», 8.55 — Кошпирт. 9.35 — «Кирган далайының чуталары». Мультфильм. 9.55 — «Дирг амытаннар амыдыра-лы». 10.55 — «Уругларга фильм» — «Хуулгазының дээрбек». 1-ги серия. 12.00 — Телеме-зээр. 12.05 — 14.50 — Чапсар. 14.50 — Телемезээр. 15.10 — «Заводка болгаш хоорайга алыс». Документалдыг фильм. 15.40 — Орус чутга. 16.17 — «Бригада керзениң аргала-ры». 2-ги дачыдала. 16.40 — Литературлук номчулгалар. Б. Горбатов. «Улуг сут». 17.20 — Эрте-бурунгу музикалыг чалгылың тур. Фильм-кон-церт. 17.50 — «Башкы». ССР-иниң уадуштун башкысы Курган хоорайның № 47 школының ли-тература бажыны Л. Ф. Парфенович кутайыла те-лосчор. 18.30 — Документал-дыг фильм — «Курамыларын тывары». 18.45 — Бөгүс дегей-де. 19.00 — «Аныклар адрес-тери». 19.15 — Латвияда Бу-гү-эилелдиг чуртунга уран чүдүлүк илелзэ. 19.55 — «Ол чарык эринеде өрттө». Уран-чечен телефильм. 21.00 — «Ех». 21.30 — «Ялтада чага-лар» деп телефильм чага-тайы көртү. 22.35 — Бөгүс дегейде. 22.50 — «Алфавит үнү». Фильм-концерт. 23.00 — 00.45 — Футболга СССР чемпи-онады — «Спартак» — «Черно-морск».

ИПИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Эртен-тайлыгыр фильм. 9.00 — «Ожугураа чок чай». Уран-чечен телефильм. 10.05 — Алам школы. 10.35 — Испан дил. 11.05 — Башкыга — музыка кичээл. 11.40 — Ли-тературлук номчулгалар. Г. Х. Алдерсен. «Тоол болгаш төгү-дөр». 12.15 — «Оторочу эл-чегенчеге». Мультфильм. 12.30 — Хылдыг хөгүм квар-тели ойнаар. 12.50 — «Горис-тер, харымалар». 13.35 — «Бизгүр салкычкы Флори-зельдин ужураалар» деп фильминин башталыг көртү. 2-ги серия. 14.40 — Ф. Шонде. Оркестр-биле ойнаар форте-пианога № 1 концерт. 15.25 — Телемезээр. 15.35 — 18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемезээр.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Фильм-концерт. 18.30 — «Абитуриент-83». 19.00 — Телемезээр. 19.10 — «Кул-тура болгаш амыдыра». СЭКП ТК-ның июль (1983 ч.) Пленумун шитпирдеринге дүштүр ажилы чоннарың организастар. 19.40 — Телемезээр. 19.55 — Чарлардан.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг улунар, чаштар». 20.15 — Пола ба-йрлал. Музыкалыг дачыдала-га. (Франция). 21.00 — «Уе». 21.30 — 22.55 — Ю. Шпиталь-ный «Анаа-ла байдалар» те-лешин.

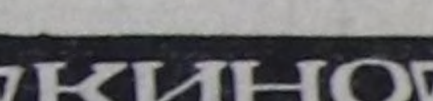

Агаар станцияның мелзэ-эни өзүлгөр алыр, бөгүр ре-публикага шокар булуттаар, чамдык районга чаштаар. Соңу-барың чүк улааныш-кының хаттыг дүргени секун-дала 12—14 метр чедер. Дү-не агаарың температураны 10—12, чамдык районга 2—7 градус чыгып болур. Хүндү-20—25, чамдык районга 12—17 градус чыгыр.

Автоматурга костүрү эки, биче чаштаар.

Кызылта чута булуттаар, хүнүң ийги чартында биче чаштаар. Соңу-барың чүк улаанышкының хаттыг дүргени секундала 9—14 метр чедер. Дүне агаарың температура-ны 11—13, хүндү 23—26 градус чыгып болур.

Редактор В. С. ШАРАВНИН

ИЮЛЬ 14-ТЕ

«НАВЫРАЛ»: «Инспектор ГАИ» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.10 шактарда. «ПИОНЕР»: «В ода пре-красное детство» 10.00 11.50, 13.40, 17.30, «Варварин день» 17.20, 19.10, 21.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «День, когла исполняется 30 лет» 14.30, 16.20, 18.10, 20.00 шактарда. «ВОСТОК»: «Девочка с си-ним ранцем» 15.00, «Караку-мы 45 в тени» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Комиссар поли-ции и малыш» 18.30, 20.30 шактарда. «ЧАЙГЫ»: «Жандарм и инопланетяне» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

УШ-БЕЛДИР ДЕП АДААН

Тере-Хөлдүн Куштутугга моол уктуг феодал бай Са-гаан-Доо деп кижиг чурттап чораш. Идым арттарың эт-тен, эриңдеп, каржы-лошкуну-биле сурагжаа феодал тур-ган. Оон ийдиң каржы чо-руунга шыдашпайн адым арат Дамды-оол дээрн удулурпайн, арат чонну бап-тап алгаш, Сагаан-Доону ой-лайды чорудар дээр, оң а-лыңга чедер бергенер. Дам-ды-оол баштаан кезек арат-тар Сагаан-Доону бергеле-дир хире алаарга, ол бугуу дешип чурттап, моолдун каржы шериңдеп экилеш, Дамды-оолду туткаш, өлүрү деп дужада берген.

Кайгал эр Дамды-оол чеп-сек-херекселин артыптап, хартыга деп, камшатгай кара адым мунгаш, аты кулаа көзүлбөс паратың дүне ар-ды берген.

Адым артты ашмак, чеди хемни кешкен, шырбай ар-галарың, шымаалар агып бат-кан үш хемниң белдир-лешкен чөриңе чадыр кыдып алгаш, турумчуп чурттай бер-

ген. Аргалардан айың, безин казып чип, үш хемниң белди-ринден балык-байлаңын, тай-газың соңниң аң-менин четтирер, шөлзөн амыдырап турган.

Часпас адар, чаргы-чалы-га белең-селең алысас Дам-ды-оол күсүрө аңып чо-рааш, база-ла боду ышмак кезек ачыларга таваржы берген. Олар тожу ачылар болганнар. Дамды-оол олар-биле таныжып, хөрежиг берген.

— Каймың келген, кайда чурттап турар кижиг сен? — деп, ачыларың баштың айтыр-ган.

О. БОРАШ.

ЧАА КУДУМЧУНУҢ

А ДЫ

Хайраканчылар бодунуң суурунга ынак. Оон чаарты-лазын чериниң төгүлдүг орук-тары-биле хообай, чурттаары олар күзеп чоруурлар. Чоокта чаа тургустунган бир кудум-чунуң адым литератунаның болгаш чечен-чогалдыг ал-дарыг ажилдакчысы, Тыва АССР-иниң Күрүнө шаңгалы-ның лауреады, уадуштун чо-гаалымы, чамдык чер чурттуу С. Б. Пюрбюнуң ады-биле адаан.

Ада-чурттуң Улуг дайы-ның дугайында хайраканчы-лар уттуңдубас сактышкыны-нардыг арткалар. Хайраканча сумузуңуң (ыначаның) чону чүлө эг-хөргөң-биле Ала-чурттуң Улуг дайының үе-эинде ады-дунма совет чога-дуза катчырыңдан аңгыла илдепкелер киришкен, ийн уада акаа тилкил болган.

Тыва эки турачыларың ко-мандири капитан Түдүш Ке-чил-оол дугайында чоргаарал-дыг сактышкының чамдык чер чурттууглары сактып чо-руурлар. Сууруң бир кудум-чунуң белик, дегем, чараш

Култура бажың, ортумак школада пионер дружиназы ол командириниң адын эдилээр. Суурда капитан Ке-чил-оол аттыг шаңгал дээр хостуг хиреш маргылаады чыл бүрү эртип турар. Улуг дайыңдан эеп келбээр хайра-канчылар Түдүш Дыргыч-оол, Түдүш Донгүр-Кызыл оларын дугайын сагыдырып, суурда ынчаар адаан кудумчулар маадрыг чамдык чер чурт-туугларың кийгизы болуп арткалар.

Оларга алдар кылдыр тур-густунган турсакалаа Култура бажының чамдык тургус-тунган.

Сууруң чурттаачы чонунуң хуралың хайраканчылар чыгып келгенер. Олар амы-дырал, ажил-ишке хамаарыш-каны айтырлар-биле баша бир солун айтырларын шит-пирээр дээр чыгып келген-нери ол. Суурда чаа туттуя-ган. Кызыл-Шагаан-Арыг ооруунга чергелештер чалтыла берген кудумчунуң адын ала-ары ол. Алаа чурттаачы чонун дилээ-биле кудумчунуң Ада-чурттуң Улуг дайының үе-эинде тыва эки турачыларың 1944 чылдың январь 30-де кир-ле дугаар дайылдадык бөлү-гөш, хосташканы акы-дунма Украиннада Державно аттыг суурун ады-биле адаар деп шитпирни хулээп алган.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Хайракан ортумак школа-зыңа «Тыва-Украина — бу-зудас найрала» деп музейни организастаары чурттаачы чонуну хуралы көдзө Советке, «Улуг-Хем совхозунга, уурда № 3 КМК-ның коллективте-ринге дээскан. Державно ат-тыг суурун ады-биле адаар деп шитпирни хулээп алган.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

Шак ынчаар Державно ку-думчузу Украин черден талы-гыр иракта Енисейниң эриң-де оуп ора суур Хайракан-да тывылган. Хайраканчылар Державно кудумчунуң оске ку-думчулар-биле кады чаарты-галыг, чараш, чоргааралдыг акы-дунма кудумчузу кылып алдыр дээр бугу күжүн үндү-рерин хулээпшенер.

ДЫШТАНЫР ХҮННҮ ЧӨГ АЖЫГЛААР

ЧӨГ АЖЫГЛААР

Амгы үеде чонунг культу-руг дыштангылар хандыр-пик, кижилеринг калыкшылын эки-жер, корум-чурумун камга-лаар талазы-биле бистин Ком-мунисттик партия болгаш Со-вет чазак доктаамал сагыш салып турар.

Бо дугайында солун, сет-күүлдерге, радиотелевидение-ге, хой-ниитиниң хурал-су-гулазынга ургатчу чуталал, лекция, бещаларың хой-хөй-биле чорудуп турар. Кызыл хоорайда болгаш районнар төптеринде театрлар, культу-ра бажыны, база ол ыш-каш көдзэ клубтар чонга шын, концерттерин, кино-чурттарың хүн бүрдө үндүрүп, лекция, бещаларың, тематиктиг ке-жээлерин чорудуп, яны-бүрү солун ужуражышкыны ор-ганизастап турар. База ол ыш-каш күш-культура-ны ады-бүрү хевирлеринде тургустунган солун оюнар, маргылааалар чер бүтүрүл-дө болуп эртип турар.

Кандыг-даа албай, бугу-дүрүл чөриле ажилдап турар кижилер боттарың дыштангы ху-нүрүн культуруг болгаш боттарыңа ажыктыг, дузалыг кылдыр чөп ажалгылар чу-гула. Ындыг турбуже, чамдык кижилер, ылаңгы анык-ос-кенериниң аразында дышта-ныр хүнүрени чөптүг ажыг-жыг.

Мээң мурунма хой-ле диле-гир — эгелер чурттуң автор-ларын, шүлүктүр чыдыр. Олар тема-даа, бижээ алы-ның-даа, шынарың-даа, уран-чечениң-даа талашы-биле бот-боттарыңа дууш бээр-доор-дур. Черле мычаш, чо-гаалыг туттуп кирген кижиг бир-ле дугаарыңа «Менде чогаалың үнүп болур бе? Менде мыңдыг салым бар бе?» деп айтырларын бодуңдап шымың салдынар ужурул.

Оон-биле чергелештер чогаал теориязы болгаш практика-зы-биле ыяк чечегенерин чу-гула. Мээң холумда кирген 15 авторларын шүлүктүрден ээ-эиле чокка парлал болур эсүлүг бышкан шүлүк тывыл-бады. Чылдаганың чүдө?

Валерий Хертектиң (Кур-Чер суур) шүлүктүрден ээ-эиле чырып, кытып коступ турар оудурулар бар. «Мээң авам үдөп каржы» деп шүлүкте шериңден шөлзөлөп келеш, Март 8-ин таварыштыр авам-гы удеттерин кааны бол-гаш ол-ла хевээр авамың кор-бей барганың бижээн. Ында бугу-дүрүл дүргү, каракка коступ, сагышка артып калыр оуду-рулар бар.

Хөөкүй авам хиреаа шыккан со